

Rezime Socijalnog i presjeka stanja životne sredine (ESDD)

Lokalni put Lubnice-Jelovica-Jezerine

Projekat rekonstrukcije i nadogradnje (Crna Gora)

REZIME

Evropska banka za rekonstrukciju i razvoj ("EBRD" ili "Banka") razmatra odobravanje kredita u iznosu do 25 miliona EUR za Crnu Goru, sa Direkcijom za saobraćaj Crne Gore (DzS CG) koji ima ulogu izvršne agencije. To će obezbjediti finansiranje rekonstrukcije i nadogradnje lokalnog puta Lubnice-Jezerine uključujući izgradnju tunela.

Socijalni i presjek stanja životne sredine (ESDD) Izvještaj i Opseg

ESDD Izvještaj (uključujući priloge) predstavlja rezultate ESDD projekta uključujući, na osnovu trenutne pripreme Projekta, ekvivalentan nivo EIA procjene skrininga (sadržan u Prilogu A) o potrebi za Procjenu uticaja na životnu sredinu (EIA) u skladu sa Zakonom o procjeni uticaja na životnu sredinu (Sl. List Crne Gore br. 80/05, 40/10, 73/10) i Uredbom o projektima koji su predmet EIA (Uredba 156) (Sl. List Crne Gore br. 20/07). Citrus Partners LLP ("Citrus") je od strane EBRD povjereno izvođenje zadatka ESDD procjene i pripremio je ESDD Izvještaj u ime EBRD; (*ovaj dokument je Rezime rezultata ESDD Izvještaja*).

ESDD obuhvata procjenu usaglašenosti Projekta u odnosu na važeće EBRD zahtjeve za realizaciju (ZZR) koji su u ovom slučaju određeni da budu ZZR1, ZZR 2, ZZR 3, ZZR 4, ZZR 5, ZZR 6, ZZR 8 i ZZR 10.

Projekat

Projekat predstavlja rekonstrukciju i nadogradnju lokalnog puta Lubnice-Jezerine (12,5 km) uključujući izgradnju novog tunela (približno 2,5 km). Time se formira preostala dionica od Berana do Kolašina regionalnog putnog projekta. Dio rute između Lubnice i Jelovice će biti usklađen duž postojećeg puta sa manjim izmjenama. Novi tunel nalaziće se između Jelovice i Jezerina. Projektna lokacija nalazi se u sjevernom dijelu Crne Gore u planinskom regionu Bjelasice i Komova. Projektni putni koridor pruža se od ruralne zajednice Lubnice u Opštini Berane do skijaškog područja Jezerine u Opštini Kolašin.

Poboljšanje ove rute je u okvirima nacionalnog Prostornog Plana i potrebno je zbog podrške obnavljanju ovog područja u sjevernom dijelu Crne Gore gdje predložena revitalizacija uključuje razvoj turizma. Razvoj puta će naročito poboljšati pristup opštini Berane i podržati razvoj ski centra Jezerine¹ kao i ski i golf centra Jelovice, zajedno sa poboljšanjem pristupa i podrškom razvoju turizma planinskog predjela Bjelasice, koji uključuje i Nacionalni Park Biogradsku Goru.

Sažetak statusa Projekta

Generalni plan projekta je trenutno u završnoj fazi i sadrži predložene opcije dionice (npr. alternativna putanje tunela) i pregled detalja plana projekta. Generalni projekat je, podrazumjeva se, razvijen u skladu sa relevantnim prostornim planovima. Nikakva naročita socijalna i ispitivanja životne sredine lokacije/dionice nisu do sada preduzeta u ovoj fazi, pored posjete lokaliteta područja. Proces EIA ovog Projekta nije još uvijek započet.

¹ Takođe se pominju u javno dostupnoj dokumentaciji/na mapama kao Ski centar Kolasin 1450 i Kolasin 1600.

Generalni projekat biće predate Ministarstvu održivog ravoja i turizma koje će zatim obezbijediti “urbanističko tehničke uslove” (UT). Glavni projekat će zatim biti razvijen u skladu sa “urbanističko tehničkim uslovima”. EIA za projekat biće izvedena za Glavni projekat, ipak smatra se da proces EIA (npr. skrining, osnovna istraživanja, itd.) može početi i prije finalizacije Glavnog projekta. Dozvola za izgradnju za Projekat biće ostvarena na osnovu Glavnog projekta zajedno sa ostalom neophodnom projektom dokumentacijom.

Eksproprijacija zemljišta

Proces planiranja eksproprijacije zemljišta nije još počeo ali je DzS CG potvrdila (tokom sastanka) da će biti otpočet tokom faze Glavnog projekta, na osnovu Zakona o eksproprijaciji i Elaborata o otkupu zemljišta (koji je sastavni dio Glavnog projekta). Predloženo usklađivanje putne trase prostire se uglavnom duž postojećeg puta između Lubnica i Jelovice. Zauzimanje zemljišta uključuje pojas zemljišta duž postojećeg putnog koridora između Lubnice i Jelovice i određeno dodatno zemljište gdje je potrebno preuređenje putne trase zbog tunela.

Zemljište duž puta pretežno se prostire prirodnim pejzažnim područjima i zauzimanje zemljišta će uglavnom biti na strani brda (npr. put će se probiti kroz stijenu/brdo). Ograničena je površina zemljišta na koju će trasa uticati, od koga se većina koristi za ispašu.

Projektom se trenutno predviđa eksproprijacija zemljišta koja uključuje samo ekonomske migracije, bez raseljavanja domaćinstava ili preduzeća. U ovoj fazi projekta predviđen je razvoj Okvira poboljšanja životnog standarda kako bi se ispunili zahtjevi ZZR 5. (*U ovoj fazi projekta smatra se da nije potreban Akcioni plan za raseljavanje (APzR); ipak tokom razvoja projekta ponovo razmotriti potrebu za APzR*).

Uključivanje zainteresovanih strana

Nacionalni prostorno-planski dokumenti koji sadrže predloženu rekonstrukciju i poboljšanje puta od Berana do Kolašina, uključujući dionicu između Lubnice i Jezerina, prošli su kroz process javne rasprave. Dokumenti su dostupni zvaničnim bilježenjem javne rasprave o ovim različitim prostornim planovima, uključujući Prostorni plan posebne namjene za područje Bjelasica – Komovi (april, 2010.god.).

DzS CG je takođe potvrdila da usko saraduje sa opštinama i podijelio svoje prijedloge o ovom putu sa Beranama i Kolašinom. Štaviše, opštinski planovi u opštinama Berane i Kolašin, koji se trenutno razvijaju i treba da sadrže razvoj ovog puta, će/su predmet procesa javne rasprave.

Do sada nije bilo komunikacije sa zainteresovanim stranama i otkrivanja informacija od strane DzS CG u vezi pojedinosti projektnih detalja, uticaja i benefita izvan prostorno planske dokumentacije. Uključivanje zainteresovanih strana i javna rasprava propisana je kao dio EIA procesa koji je planiran u okviru naredne faze pripreme projekta. Priprema Plana uključivanja zainteresovanih strana (PUZS) predložena je u okviru ESAP (na osnovu sadržaja obezbijeđenog od strane EBRD/Citrus) koji je u skladu sa zahtjevima crnogorskog EIA procesa i propisan Zakonom i EBRD zahtjevima za realizaciju br. 10.

Zaključci iz procjene skrininga (sadržani u Priloгу A)

Strateška procjena uticaja na životnu sredinu

Strateške procjene uticaja na životnu sredinu (SEAs) i Prostornih planova posebne namjene (PPPN) za područje Bjelasica-Komovi i Nacionalnog Parka Biogradska Gora razmatraju rekonstrukciju i nadogradnju puta od Lubnice do Jezerina. Procjene u okviru ovih SEA pružaju zaključak da će konstrukcija regionalnog puta i modernizacija putne mreže imati pozitivan uticaj na razvoj područja kroz bolju povezanost i poboljšan pristup, što će podstaći brži razvoj planinskog područja. Lokalizovani negativni uticaji identifikovani su u vezi sa kvalitetom vazduha i nivoom buke ali se smatra da nisu od stateški važnog značaja. SEAs navode da su mjere sadržane u planovima (i povezane sa SEAs) preliminarne, i da je potrebno utvrditi dalje zaštitne mjere tokom razvoja planskih rješenja/projekata i da je potrebno utvrditi postojanje potrebe za sprovođenjem EIA za svaki individualni projekat na osnovu Uredbe 156.

Procjena skrininga

Kako je veoma vjerovatno da će EIA biti potrebna Citrus je sproveo procjenu skrininga na visokom nivou, a ključne stavke su sumirane u nastavku:

- *Karakteristike projekta:* prema crnogorskom Zakonu o EIA, projekat ne zahtijeva EIA automatski, (Lista I, Uredba o projektima koji su predmet za EIA (Uredba 156) Sl. list CG br. 20/07). Ipak, projekat potpada pod Listu II Uredbe 156 kao projekat "za koji se može zahtijevati EIA" po članu 12. Infrastrukturni projekti: (f) Okružni putevi i regionalni putevi sa pratećim strukturama; i (l) Vijadukti, tuneli, mostovi, nadvožnjaci i druge putne infrastrukture; i potencijalno po članu 15. Ostali projekti predviđeni u Listi II izvedeni u okviru zaštićenih prirodnih područja kao i u okviru zaštićene kulturne životne sredine.

Stoga je potreban i skrining projekta u odnosu na potrebu za EIA od strane Investitora/Predlagača projekta (npr. Direkcija za saobraćaj Crne Gore) koji zahtijeva podnošenje tražene dokumentacije i zahtjev za utvrđivanje Agenciji za zaštitu životne sredine (prema Sl. Listu CG br. 14/07)².

- *Lokacija projekta:* Put se prostire dolinom rijeke Jelovice u planinskom području Bjelasice koja je važno područje za biodiverzitet. Projekat dijelom zadire u Zaštićenu zonu/tampon zonu nacionalnog zaštićenog područja, NP Biogradska Gora. Granica jezgra Nacionalnog parka je približno 1 500 m od rute. Nacionalni park (jezgro) je takođe međunarodno određen kao Emerald područje i na Listi čekanja je UNESCO lokaliteta svjetskog naslijeđa, dio je UNESCO područja rezervi biosfere, i sadrži područja kojima je dodijeljen status međunarodnog područja značajnog za ptice (IBA) i prepoznat je kao područje značajno za bilje (IPA). Duž rute postoje veoma ograničene naseobine, od kojih je glavno malo ruralno naselje Lubnice, na istočnom kraju rute.
- *Karakteristike potencijalnog uticaja:* Potencijalni ometajući efekti na floru i faunu u zaštićenoj zoni NP Biogradska Gora mogli bi se javiti ali je vjerovatno da bi bili lokalizovani. Na osnovu dostupnih podataka nije moguće tvrditi vjerovatni značaj ovih efekata. Ispitivanja flore i faune rute i uviđanje vrijednosti staništa koja će biti obuhvaćena, je potrebno zbog blizine i povezanosti sa nacionalno i međunarodno važnim područjem NP Biogradska Gora. Konstrukcija tunela posjeduje potencijalni uticaj na vode koje mogu biti prisutne; ipak, u ovoj fazi ne postoji dovoljno dostupnih podataka da bi se mogla utvrditi vjerovatnoća i značaj uticaja. Imajući u vidu nizak nivo kvaliteta ambijentalnog vazduha i nivo buke duž rute, ne smatra se da će uticaj na kvalitet vazduha i nivo buke biti značajne prirode.

Zaključci o 'potrebi za EIA'

Dodatne studije za procjenu uticaja na zaštićena područja, hidrogeologiju, površinske vode i biodiverzitet su potrebne kako bi se odredile mjere zaštite/ublažavanja. Iako se smatra da mjere zaštite/ublažavanja vjerovatno mogu značajno umanjiti uticaj do prihvatljivog nivoa, to ne može biti potvrđeno u ovoj fazi i određivanje treba da bude sprovedeno kao dio EIA procesa. Štaviše, zbog potencijalno osjetljive prirode lokacije projekta unutar zaštićene zone/tampon zone NP Biogradska Gora, smatra se da je EIA neophodna.³

Specifična socijalna i ispitivanja/istraživanja životne sredine su potrebna kako bi pružile informacije za Glavni projekat i EIA. To je potrebno planirati kako se ne bi odlagala opšta dinamika programa, naročito jer će postojati sezonska ograničenja (npr. flora, fauna i hidrogeologija). EIA bi trebala biti razvijena paralelno sa Glavnim projektom, da bi obezbjedila informacije i mjere za izbjegavanje i minimiziranje uticaja bile inkorporirane. **Preporučeno je da process EIA otpočne što je prije moguće, ili bar nakon usvajanja Generalnog projekta.**

Ostala razmatranja:

Preporučeno je pregled potrebe za odgovarajućom procjenom zbog potencijalnih uticaja na Emerald mrežu (po Zakonu o zaštiti prirode). (Svakako, kako se ruta dominantno pruža uz postojeći putni koridor i ne zadire u Emerald područje, preko 1 500 m od granice područja, smatra se da je potreba za odgovarajućom procjenom niska, iako trenutno ne postoji dovoljno dostupnih podataka da bi se to utvrdilo.)

² Prema Odluci o potrebi za EIA: Član 10: Zakon o EIA: Sl. List CG br. 80/05, 40/10: Pravilnik o sadržaju dokumentacije koju je potrebno podnijeti uz zahtjev za određivanje o potrebi za EIA.

³ Napomena: tokom ESDD zadatka, predstavnik Direkcije za saobraćaj ukazao je da se predlože da se EIA sprovede.

Sažetak usaglašenosti sa ZZR i ključnih rezultata ESDD

Dosadašnja priprema projekta i dokumentacija su u skladu sa EBRD zahtjevima za realizaciju, i odolijeva nekim ključnim rizicima usaglašenosti koji su sumirani u nastavku. Socijalni i akcioni plan za životnu sredinu (ESAP) predstavlja aktivnosti predložene za rješavanje ovih ključnih rizika. Dok bi predložene aktivnosti trebale omogućiti da Projekat ispuni tražene EBRD standarde, to zavisi od implementacije aktivnosti. Stoga, kao dodatak formiranju dijela ESAP-a, može postojati potreba da se aktivnosti obrade i u ugovoru sa zajmodavcem:

- **Skrining i priprema EIA/ESIA:** Proces EIA (uključujući i skrining) još nije započet. Projekat potpada pod Listu II Uredbe 156⁴ i stoga 'može biti zahtijevana EIA'. EIA proces (pokrivajući i socijalni i uticaj na životnu sredinu) treba otpočeti što je prije moguće a najkasnije nakon usvajanja Generalnog projekta.
- **Osnovna socijalna i ispitivanja životne sredine, analiza uticaja i identifikacija mjera zaštite/ublažavanja:** Do sada nije sprovedeno specifično ispitivanje socijalne osnove i životne sredine, pa se trenutni planovi baziraju na javno dostupnim podacima. Trenutno nije dostupno dovoljno podataka za informacije za projekat, i za dovoljnu procjenu potencijalnih rizika za: hidrogeologiju (podzemne vode), zaštićena područja i lokalni uticaj na floru, faunu i staništa.
- **Evaluacija hidrogeološkog rizika od tunela:** Konstrukcija tunela ima potencijalni uticaj na podzemne vode koje mogu biti prisutne. Potrebna su dalja istraživanja da se odredi da li postoje rizici smanjenja nivoa podzemnih voda, a do sada nisu sprovedena nikakva fizička istraživanja/studije o trenutnom nivou podzemnih voda i korisnika podzemnih voda duž rute. Studije će biti izvedene kao dio Detaljnog/Glavnog projekta, kako bi se ustanovili hidrogeološki uslovi i nivoi voda, utvrdili ključni uticaji i njihov značaj, kako bi se identifikovale neophodne projektne i/ili mjere ublažavanja.
- **Procjena rizika resursa zaštite prirode (zaštićena područja/flora/fauna):** Projekat zadire u granice zaštitne zone/tampon zone nacionalno zaštićenog područja NP Biogradska Gora. Područje jezgra nacionalnog parka je udaljeno oko 1 500 m od rute. Park je takođe i međunarodno priznat. Potencijalni uznemirujući efekti na floru i faunu u zaštićenoj zoni NP Biogradska Gora bi se mogli javiti, ali je vjerovatno da će biti lokalizovani. Ispitivanja flore i faune duž rute i razumijevanje vrijednosti staništa koja mogu biti pogođena, potrebno je zbog blizine i povezanosti sa nacionalno i međunarodno značajnim područjem NP Biogradska Gora.

Drugi manji propusti identifikovani u ESDD, i mjere predložene u ESAP-u za njihovo rješavanje kako bi se postigla potpuna usklađenost sa zahtjevima za realizaciju (ZZR) iz EBRD. Sadržane su mjere za strukturu buduće pripreme projektnih aktivnosti u skladu sa EBRD zahtjevima za realizaciju. Predložene mjere odnose se na sljedeće:

- Plan uključivanja zainteresovanih strana (PUZS)
- Sistemi upravljanja i planovi za životnu sredinu i socijalni
- Izvođačev Plan zdravlja i bezbjednosti
- Smještaj radne snage
- Upravljanje otpadnim materijalom i odlaganje
- Plan spremnosti i reakcije u hitnim slučajevima
- Okvir za poboljšanje životnog standarda (LRF) (*vidjeti gore*)
- Mehanizam za pritužbe/žalbe zainteresovanih strana i radnika

⁴ Uredba o projektima za koje se sprovodi procjena uticaja na životnu sredinu (Uredba 156) (Sl. List CG br. 20/07)

ESDD Zaključci

Pod pretpostavkom da su ESDD pitanja identifikovana u ovom ESDD Izveštaju dovoljno obrađena kroz implementaciju ESAP-a, zaključuje se da rizici za životnu sredinu, zdravlje i bezbjednost i socijalni rizici nastali predloženim Projektom, vjerovatno neće predstavljati značajan materijalni rizik za EBRD. Dok bi predložene aktivnosti trebale omogućiti da Projekat zadovolji EBRD standard, ovo zavisi u izvjesnoj mjeri, od implementacije tokom budućih pripremnih aktivnosti projekta. Gore identifikovani ključni rizici trebali bi biti predmet kontinuiranog monitoringa.

PRIOLOG B: AKCIONI PLAN ZA ZAŠTITU ŽIVOTNE SREDINE I SOCIJALNA PITANJA

Br	EBRD ZZR/ Regulatorni zahtjevi/najbolja praksa	Ekološke/Socijalne aktivnoosti	Ekološki/Socijalni Rizici/koristi	Potrebne investicije/Resursi/odgovornosti	Ciljani datum do kraja godine/ Projektna faza	Cilj/ parametar za evaluaciju uspjehnosti implementacije
1. ORGANIZACIONI KAPACITET I SISTEM UPRAVLJANJA						
1.1	ZZR1: Ekološka i socijalna procjena i upravljanje	<p>Uspostavljanje jedinice/odjeljenja unutar DzS CG koja će biti odgovorna za ekološka/socijalna pitanja.</p> <p>Odrediti odgovornu stranu za sva pitanja koja se odnose na upravljanje ESZB (ESHS)⁵ za sve projekte DzS CG, a posebno za implementaciju Projekta Lubnice-Jelovica-Jezerine u skladu sa EBRD politikom zaštite životne sredine i socijalna pitanja, i sa zahtjevima evropskog zakonodavstva.</p>	Poboljšana implementacija i usklađenost ekoloških i socijalnih pitanja.	<p>Odgovornost: DzS CG</p> <p>Resursi: Interni/unutrašnji resursi DzS CG</p>	<p>2013</p> <p>Sve faze</p>	IzveštajEBRDijuo napretku u okviruGIES (AESR) ⁶
1.2	ZZR1: Ekološka i socijalna procjena i upravljanje	<p>Razvoj i implementacija relevantnih procedura/sistema i standarda na nivou DzS CG uključujući pitanja životne sredine kao i socijalna (uključujući Zdravstvena i Bezbjedonosna) u svakodnevno upravljanje projektima.</p> <p>Procedure i standardi treba da obuhvataju:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Upravljanje skriningom i EIA procesom; ▪ Zahtjeve za IESPUM (CESMMP)⁷ (Izradu Ekološkog i Socijalnog Plana upravljanja i monitoringa), Zdravstvenog i Bezbjedonosnog -ZB (H&S)⁸ Plana, itd.; ▪ Monitoring Izvođača, izvođenja ZB (H&S) i ekološkog i socijalnog plana; pribavljanje povratnog odgovora (feedback) i informacija u vezi sa učinkom Izvođača projekata od drugih agencija; ▪ Učešće zainteresovanih strana uključujući i žalbene postupke. 	Poboljšana implementacija i usklađenost ekoloških i socijalnih pitanja.	<p>Odgovornost: DzS CG</p> <p>Resursi: Interni/unutrašnji resursi DzS CG</p>	<p>2013</p> <p>Sve faze</p>	IzveštajEBRDijuo napretku u okviruGIES (AESR)
1.3	ZZR1: Ekološka i socijalna procjena i upravljanje	Pripremiti i podnijeti izvještaje EBRDiju o statusu svih pitanja Akcionog plana za zaštitu životne sredine i socijalna pitanja.	Monitoring ESAP kako bi se osiguralo da se projekat implementira na način da se minimizira rizik i maksimalno iskoriste koristi.	<p>Odgovornost: DzS CG</p> <p>Resursi: Interni resursi DzS CG</p>	Sve faze	Izveštaj o napretku APŽŽSSP (ESAP) EBRD-iju dva puta godišnje
2. FAZA PLANIRANJA PROJEKTA:						

⁵ESZB (ESHS): Ekološki, Socijalni, Zdrastveni i Bezbjedonosni

⁶GIES (AESR): Godišnji Izveštaj o ekološkim i socijalnim pitanjima

⁷ IESPUM (CESMMP): Ekološki i socijalni Plan upravljanja i monitoringa

⁸ ZB (H&S): Zdravstveni i bezbjedonosni

Br	EBRD ZZR/ Regulatorni zahtjevi/najbolja praksa	Ekološke/Socijalne aktivnosti	Ekološki/Socijalni Rizici/koristi	Potrebne investicije/Resursi/odgovornosti	Ciljani datum do kraja godine/ Projektna faza	Cilj/ parametar za evaluaciju uspjeha implementacije
2.1	ZZR1: Procjena životne sredine i socijalnog aspekta i upravljanje Zakon o EIA	Skrining i priprema EIA/ESIA (prema potrebi) ⁹: Skrining za potrebe procjene uticaja na životnu sredinu (EIA) po Zakonu o EIA i kasnije faze EIA (<i>prema potrebi</i>). (EIA/ESIA treba da obuhvate i socijalne i uticaje na životnu sredinu i treba da otpočenu što je prije moguće a najkasnije nakon usvajanja Generalnog projekta i dobijanja urbanističko tehničkih uslova.) Pripremu EIA treba sprovesti paralelno sa izradom Glavnog projekta kako bi se pružile informacije za Glavni projekat, izbjegli uticaji (gdje je to moguće) i inkorporirale mjere zaštite/ublažavanja ukoliko je to moguće.	Usaglašenost sa zakonskim i EBRD odredbama. Poboljšanje učinka po pitanju životne sredine i socijalnog aspekta integriranjem mjera u projektno rješenje.	Odgovornost: DzS CG i izabrani Konsultant za EIA Resursi: Eksterni konsultanti za životnu sredinu i socijalni aspekt	Sprovođenje skrininga i otpočinjanje EIA nakon usvajanja Generalnog projekta (ili prije ukoliko je izvodljivo) EIA: tokom faze planiranja projekta	Nadležni organ za EIA: Odluka skrininga; Mišljenje o opsegu (scoping); EIA odobrenje EIA/ESIA prema nacionalnim i EU standardima Dostavljanje informacija EBRD-iju o EIA procesu
2.2	ZZR1: Procjena životne sredine i socijalnog aspekta i upravljanje	Prateći objekti: EIA treba da procjeni 'područje uticaja projekta' koje uključuje rekonstrukciju i nadogradnju trase i bilo koje prateće pojave (kao što je odlaganje jalovine od tunela, betonjerke za beton/asfalt, jame nastale prilikom ekstrakcije materijala, itd.) (<i>Ukoliko je moguće, potencijalno zemljište na kome bi treba da budu locirani kampovi za radnike DzS CG treba da sagleda u okviru EIA i uključiti zainteresovane strane (npr. opština) kako bi se osiguralo da su odabrane odgovarajuće lokacije</i>)	Usaglašenost sa zakonskim i EBRD odredbama. Ogovarajuće upravljanje, nadzor i rješavanje svih pitanja vezanih sa životnu sredinu i socijalni aspekt, uticaje i poboljšanja u vezi sa Projektom.	Odgovornost: DzS CG i izabrani Konsultant za EIA Resursi: Eksterni konsultanti za životnu sredinu i socijalni aspekt	EIA: tokom faze planiranja projekta	Nadležni organ za EIA: EIA dozvola EIA/ESIA prema nacionalnim i EU standardima
2.3	ZZR1: Procjena životne sredine i socijalnog aspekta i upravljanje Zakon o EIA	Osnovna ispitivanja životne sredine i socijalnog aspekta: Sprovesti neophodna osnovna ispitivanja životne sredine i socijalnog aspekta (uključujući i ona naznačena u okviru ESAP) kako bi se pružili podaci za projekat i EIA, izbjegli uticaji (gdje je to moguće) i inkorporirale mjere zaštite/ublažavanja ukoliko je to moguće.	Poboljšanje učinka po pitanju životne sredine i socijalnog aspekta integriranjem mjera u projektno rješenje.	Odgovornost: DzS CG i izabrani Konsultant za EIA Resursi: Konsultanti za životnu sredinu i socijalni aspekt. Troškovi ispitivanja (u okviru Glavnog projekta)	2013 Faza planiranja projekta Početak nakon usvajanja Generalnog projekta	Pregled izvršenih ispitivanja uključiti u godišnji izvještaj životne sredine i socijalna pitanja (AESR)
2.4	ZZR 1: Procjena životne sredine i socijalnog aspekta i upravljanje Zakon o EIA	Razmatranje alternativa: U EIA opisati proces odabira trase, uključujući razmatranje alternativa za odabir tuelna	Usaglašenost sa zakonskim i EBRD odredbama.	Odgovornost: DzS CGj i izabrani Konsultant za EIA Resursi: (dio iz EIA)	EIA: tokom faze planiranja projekta	Nadležni organ za EIA: EIA dozvola EIA/ESIA prema nacionalnim i EU standardima

⁹Prema zakonodavstvu Crne Gore termin procjena uticaja na životnu sredinu (EIA) se koristi, dok se u međunarodnoj zajednici obično koristi termin procjena socijalnog uticaja i uticaja na životnu sredinu (ESIA).

Br	EBRD ZZR/Regulatorni zahtjevi/najbolja praksa	Ekološke/Socijalne aktivnosti	Ekološki/Socijalni Rizici/koristi	Potrebne investicije/Resursi/odgovornosti	Ciljani datum do kraja godine/Projektna faza	Cilj/ parametar za evaluaciju uspješnosti implementacije
2.5	ZZR 1: Procjena životne sredine i socijalnog aspekta i upravljanje Zakon o uređenju prostora i izgradnji objekata	Pribavljanje i poštovanje dozvola i odobrenja Pribaljanje, poštovanje i održavanje svih neophodnih dozvola/odobrenja za životnu sredinu, socijalna pitanja i zdravlje i bezbjednost, uključujući građevinsku dozvolu za izvođenje radova. <i>(vidjeti dalje u tabeli Aktivnosti za dozvole i odobrenja tokom izgradnje)</i>	Usaglašenost sa zakonskim i EBRD odredbama.	Odgovornost: DzS CG (neke dozvole/odobrenja će biti odgovornost Izvođača) Resursi: Određeni ESZB (ESHS) resursi traženi od strane DzS	Sve faze	Odobrenje dozvole/dozvola od strane nadležnog ministarstva/organa
2.6	ZZR 3: Zagađanje, sprečavanje i smanjenje Zakon o upravljanju otpadom	Otpadni materijal/šut/kamenje Glavni projekat treba da teži ponovnoj upotrebi otpadnog kamena tokom radova koliko god je to moguće (ukoliko se utvrdi da je tehnički zadovoljavajući za predloženu ponovnu upotrebu). Direkcija za saobraćaj treba da uspostavi lokacije za odlaganje prekomjernog otpadnog kamena u konsultaciji sa relevantnim zainteresovanim stranama. Procjena uticaja transporta i odlaganja kamena treba da bude sprovedena kao dio Glavnog projekta i relevantne mjere ublažavanja inkorporirane u pripremu Projekta.	Oogovarajuće upravljanje, nadzor i rješavanje svih pitanja vezanih sa životnu sredinu i socijalni aspekt, uticaje i poboljšanja u vezi sa Projektom. Smanjeno generisanje otpada.	Odgovornost: DzS CG, Projekat i Konsultant za EIA Resursi: Eksterni tehnički konsultanti.	Faza planiranja projekta	Obezbjediti ažuriranje AESR o implementaciji za EBRD.
2.7	ZZR 3: Zagađanje, sprečavanje i smanjenje Zakon o upravljanju otpadom	Hidrogeologija (dodatni podaci) Tokom Glavnog projekta pribaviti dodatne informacije/podatke o geologiji, hidrologiji i nivoima sezonskih podzemnih voda i tokova duž trase tunela - npr. podaci o izvorima i potocima, i o korisnicima podzemnih voda (zajednice, poljoprivreda, ispaša, flora, fauna). Takođe je potrebno pribaviti dodatne podatke o performansama akvifera, vjerovatno uključujući model podzemnih voda (ukoliko se utvrdi da je potreban prateći pregled 'dodatnih informacija i podataka'). Ovi podaci će biti razmatrani kako bi se utvrdilo bilo koji rizik za hidrogeologiju/podzemne vode (i korisnike podzemnih voda) i identifikovale potrebne mjere zaštite.	Zaštita površinskih i podzemnih voda, i lokalnih korisnika.	Odgovornost: DzS CG, i Projekat i Konsultant za EIA Resursi: Eksterni tehnički konsultanti (Troškovi ispitivanja/studije bi bili u okviru Glavnog projekta)	2013 Faza planiranja projekta	Rezultati studije korišteni za pružanje podataka za Glavni projekat i EIA Pregled izvršenih ispitivanja uključiti u godišnji izvještaj životne sredine i socijalna pitanja (AESR)
2.8	ZZR 3: Zagađanje, sprečavanje i smanjenje Zakon o vodama	Hidrologija: Potrebna je Hidrološka studija kako bi se utvrdila vjerovatnoća poplavnih tokova na mostu i putu, praćena inženjerskim dizajnom za kontrolu poplava i osiguranje adekvatnog projekta osnova i temelja. <i>(smatra se da će ovo svakako biti sprovedeno kao sastavni dio Glavnog projekta)</i> . Podaci će se koristiti za utvrđivanje bilo kakvih rizika po životnu sredinu i identifikovanje zaštitnih mjera.	Zaštita površinskih i podzemnih voda. Sprečavanje erozije.	Odgovornost: DzS CG, i Projekat i Konsultant za EIA Resursi: eksterni tehnički konsultanti. <i>(Troškovi studije bi bili u okviru Glavnog projekta)</i>	2013 Faza planiranja projekta	Rezultati studije korišteni za pružanje podataka za Glavni projekat i EIA
2.9	ZZR 4: Zdravlje zajednice, bezbjednost i sigurnost	Bezbjednost zajednice: Pregled odredbi bezbjednosti zajednice u Lubnicama u vezi sa rizicima od povećanog intenziteta saobraćaja u Glavnom projektu (ili bi mogli formirati dio revizije o bezbjednosti puta ukoliko se vrši Projektom).	Smanjiti rizik pojave nezgoda.	Odgovornost: Služba za bezbjednost saobraćaja Resursi: Interni resursi.	2013 Faza planiranja projekta	Obezbjediti ažuriranje AESR o implementaciji za EBRD.

Br	EBRD ZZR/ Regulatorni zahtjevi/najbolja praksa	Ekološke/Socijalne aktivnosti	Ekološki/Socijalni Rizici/koristi	Potrebne investicije/Resursi/odgovornosti	Ciljani datum do kraja godine/ Projektna faza	Cilj/ parametar za evaluaciju uspješnosti implementacije
2.10	ZZR 5: Eksproprijacija zemljišta, nedobrovoljno raseljavanje i ekonomsko preseljenje Zakon o eksproprijaciji	Okvir za poboljšanje životnog standarda (LRF): Priprema i implementacija Okvira za poboljšanje životnog standarda u skladu sa zahtjevima ZZR 5 i uključivanje sljedećih naznaka kao minimum odredbi: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Opis uticaja projekta, identifikacija svih ljudi koji će ekonomski biti dislocirani i popis svih pogođenih resursa i imovine. ▪ Pokazano raseljavanje je neizbježno i minimalizovano. ▪ Opisuje pravni okvir eksproprijacije zemljišta i kompenzacije (i pregled kako će praznine između pravnih odredbi i ZZR 5 biti riješeni Projektom). ▪ Ekproprijacija zemljišta i procedura kompenzacije, uključujući aranžman za konsultacije sa onima koji su obuhvaćeni tim procesom. ▪ Matrica sticanja prava za sve kategorije raseljenog stanovništva. ▪ Detalje kompenzacije za osobe ili poslove koji su predmet raseljenja i formulu za izračunavanje kompenzacije (finansijsku ili drugu). ▪ Opisuje mjere za poboljšanje ili, bar kao minimalno, ponovno uspostavljanje životnog standarda raseljenih osoba; i mjere dodatne podrške za osjetljive kategorije. ▪ Žalbeni postupak (u skladu sa onima koje su razvijene u okviru SEP) i procesi u kojima se ugrožene osobe mogu podnijeti žalbu na procjene koje smatraju neadekvatnima. ▪ Detalje o tome kako će biti razmotrena mišljenja i želje onih koji su obuhvaćeni procesom dok god su razumna i praktična. ▪ Detalje odgovornosti, vremenski raspored i budžet za implementaciju Okvira za poboljšanje životnog standarda (LRF) i aranžmane monitoringa, evaluacije i izvještavanja.	Usaglašenost EBRD odredbama. Ekonomsko raseljavanje i gubitak imovine kao rezultat gubitka ili ograničenog pristupa imovini. Ublažavanje nepovoljnih socijalnih i ekonomskih uticaja izazvanih oduzimanjem zemljišta ili ograničenjima korištenja i pristupa zemljištu. Poboljšanje i ponovno uspostavljanje životnog standarda obuhvaćenog stanovništva do nivoa prije početka projekta.	Odgovornost: Dzs CG Resursi: Eksperti sa neophodnim kvalifikacijama za LRF. Finansijski resursi za kompenzaciju i poboljšanje životnog standarda i vrijeme upravljanja. Priprema LRF.	2013 Faza planiranja projekta (LRF je potrebno uspostaviti prije početka prosesa eksproprijacije)	Dokumentovan i implementiran LRF. Obezbjediti LRF za razmatranje od strane EBRD-a. Obezbjediti ažuriranje programa oduzimanja zemljišta u AESR za EBRD.
2.11	ZZR 5: Eksproprijacija zemljišta, nedobrovoljno raseljavanje i ekonomsko preseljenje	Razmatranje potrebe za Akcionim planom za raseljenje (RAP) tokom razvoja Projekta U ovoj fazi Projekta smatra se da nije potreban Akcioni plan za raseljenje (RAP). <i>Ipak, nakon Studije elaborata o eksproprijaciji zemljišta (pripremljene tokom naredne faze Glavnog projekta) ponovo bi trebalo razmotriti potrebu za RAP.</i>	Usaglašenost EBRD odredbama. Ublažavanje nepovoljnih socijalnih i ekonomskih uticaja izazvanih eksproprijacijom zemljišta ili ograničenjima korištenja i pristupa zemljištu.	Odgovornost: Dzs CG Resursi: Eksperti sa odgovarajućim kvalifikacijama	Faza planiranja projekta (nakon Studije elaborata o oduzimanju zemljišta)	Obezbjediti ažuriranje razmatranja AESR za EBRD.
2.12	ZZR 5: Eksproprijacija zemljišta, nedobrovoljno raseljavanje i	Pristup zemljištu dobijenom za izgradnju a koje nije u službi puta nakon njegove izgradnje U LRF ramotriti zemljište dobijeno za izgradnju (ili druge svrhe) puta koje neće biti u službi puta nakon njegove izgradnje (npr. koje može biti vraćeno za ispašu, itd.)	Ublažavanje nepovoljnih socijalnih i ekonomskih uticaja izazvanih oduzimanjem zemljišta ili ograničenjima korištenja i pristupa zemljištu.	Odgovornost: Dzs CG	Razmatranje tokom planiranja eksproprijacije zemljišta i u LRF-u Implementacija	Dokument u okviru LRF-a.

Br	EBRD ZZR/ Regulatorni zahtjevi/najbolja praksa	Ekološke/Socijalne aktivnosti	Ekološki/Socijalni Rizici/koristi	Potrebne investicije/Resursi/odgovornosti	Ciljani datum do kraja godine/ Projektna faza	Cilj/ parametar za evaluaciju uspješnosti implementacije
	ekonomsko preseljenje				tokom faze rada.	
2.13	ZZR 6: Očuvanje biodiverziteta i održivo upravljanje prirodnim resursima Zakon o zaštiti prirode	Ispitivanja staništa, flore i faune Sprovesti ispitivanja staništa, flore i faune u okviru koridora puta, a koja će biti pod uticajem izgradnje i kasnije pod uticajem korištenja puta.	Zaštita i očuvanje biodiverziteta. Usaglašenost sa EBRD zahtjevima (uključujući hijerarhiju ublažavanja za biodiverzitet)	Odgovornost: DzS CG, i Projekat i Konsultant za EIA Resursi: Eksterni tehnički konsultanti (Troškovi ispitivanja - dio EIA troškova)	2013 EIA: Faza planiranja projekta	Rezultati ispitivanja korišteni za pružanje podataka za Glavni projekat i EIA Rezultati studije korišteni za pružanje podataka za Glavni projekat i EIA
2.14	ZZR 6: Očuvanje biodiverziteta i održivo upravljanje prirodnim resursima Zakon o zaštiti prirode i Zakon o nacionalnim parkovima	Procjena uticaja¹⁰ Zaštićenih područja¹¹: Na osnovu ispitivanja napraviti procjenu vrijednosti zaštićenih zona i kakvi će radovi unutar njih imati uticaj i na zaštićeno područje Biogradske Gore, kako bi se identifikovale mjere ublažavanja posljedica. Priprema i implementacija (prema potrebi) Plana upravljanja biodiverzitetom, florom i faunom tokom izgradnje (na osnovu rezultata ove procjene uticaja, EIA-e i/ili flore i faune).	Zaštita i očuvanje biodiverziteta.	Odgovornost: DzS CG, i Projekat i Konsultant za EIA Resursi: Eksterni tehnički konsultanti (vjerovatno uključeno u okviru EIA budžeta)	2013 EIA: Faza planiranja projekta	Obezbjediti ažuriranje rezultata procjene za EBRD.
2.15	ZZR 6: Očuvanje biodiverziteta i održivo upravljanje prirodnim resursima Zakon o nacionalnim parkovima i Zakon o zaštiti prirode	Mjere ublažavanja i monitoringa Određivanje i implementacija mjera za ublažavanje negativnih uticaja na floru i faunu tokom izgradnje i rada na trasi puta (može se uraditi kao dio EIA), uključujući zaštićena područja. Ove mjere treba da budu razmotrene u skladu sa Planom upravljanja i monitoringa NP Biogradska Gora.	Zaštita i očuvanje biodiverziteta. Izbjegavanje, minimizovanje i ublažavanje uticaja na biodiverzitet.	Odgovornost: DzS CG, i Projekat i Konsultant za EIA; (Implementacija određenih mjera tokom izgradnje - Izvođač) Resursi: Eksterni tehnički konsultanti (vjerovatno uključeno u okviru EIA budžeta)	Utvrđivanje mjera: 2013 tokom EIA: Faza planiranja projekta Mjere implementacije: Faza izgradnje	Dokumentovane i implementirane mjere ublažavanja i Plan (ukoliko je potrebno) Obezbjediti ažuriranje mjera i njihovog ublažavanja u AESR za EBRD.
2.16	ZZR 1: Procjena životne sredine i socijalnog aspekta i upravljanje Zakon o nacionalnim parkovima	Mjere monitoringa: Mjere monitoringa životne sredine i socijalnih pitanja koje treba razviti kao dio ESMS (Vidjeti aktivnosti ispod tokom projektne faze nabavke) za Projekat; ove mjere treba razviti u skladu sa planom monitoringa/upravljanja zaštićenim područjima Nacionalnog Parka Biogradska Gora.	Monitoringom sprovesti kontrolu i prevenciju uticaja na ambijent životne sredine i osigurati usaglašenost sa zakonskim odredbama.	Odgovornost: DzS CG i izabrani Konsultant za EIA Resursi: Konsultanti za životnu sredinu i socijalna pitanja	EIA: Tokom faze planiranja projekta	Dokumentovane mjere monitoringa životne sredine i socijalnih pitanja

¹⁰Može biti sprovedeno kao dio EIA i trebalo bi biti u saglasnosti sa relevantnim dijelovima *Smjernica za biodiverzitet i turizam (CBD - sadržane u Odluci sedme konferencije CBD strana (COP-7) i dostupne na EBRD website-u)*

¹¹Zaštićene zone takođe nazvane i 'tampon zone' ('Buffer Zone')

Br	EBRD ZZR/ Regulatorni zahtjevi/najbolja praksa	Ekološke/Socijalne aktivnosti	Ekološki/Socijalni Rizici/koristi	Potrebne investicije/Resursi/odgovornosti	Ciljani datum do kraja godine/ Projektna faza	Cilj/ parametar za evaluaciju uspješnosti implementacije
2.17	ZZR 6: Očuvanje biodiverziteta i održivo upravljanje prirodnim resursima Zakon o zaštiti prirode	Pregled uticaja na Emerald područja: Potrebno je sprovođenje analize potencijalnih efekata na Emerald mrežu da bi se uspostavila odgovarajuća procjena (prema crnogorskim odredbama).	Usaglašenost sa zakonskim odredbama.	Odgovornost: DzS CG Resursi: Eksperti sa odgovarajućim kvalifikacijama	2013 EIA: Faza planiranja projekta	Pregled dokumentacije i mišljenje nadležne institucije (<u>samo ukoliko je potrebno</u>). EBRDiju obezbjediti ažuriranje rezultata analize.
2.18	ZZR 6: Očuvanje biodiverziteta i održivo upravljanje prirodnim resursima	Pejzaž: Pejzaž i estetska vrijednost zaštićene zone prepoznata je u okviru Prostornog plana posebne namjene za NP Biogradska Gora. Sprovođenje procjene uticaja na pejzaž i estetsku vrijednost zaštićene zone Glavnim projektom da bi se identifikovale pejzažne/projektne mjere implementacije kako se ne bi umanjivala vrijednost ovih priznatih pejzaža. Identifikovane mjere implementacije:	Izbjegavanje, minimizovanje i ublažavanje uticaja na pejzaž i estetske vrijednosti.	Odgovornost: DzS CG, i Projekat/Konsultant za EIA Resursi: Eksterni tehnički konsultanti.	2013 EIA: Faza planiranja projekta	Dokumentovane i implementirane mjere ublažavanja. Ažuriranje mjera i njihove implementacije u AESR za EBRD.
2.19	ZZR 10: Objavljivanje informacija i uključivanje zainteresovanih strana Zakon o EIA	Plan uključenosti zainteresovanih strana Pripremiti i implementirati Plan uključenosti zainteresovanih strana (na osnovu sadržaja obezbjeđenog od strane EBRD/Citrus) koji je u skladu sa zahtjevima EIA procedura u Crnoj Gori propisanih Zakonom i EBRD zahtjevima za realizaciju br. 10. U SEP uključiti učesće javnosti neophodno tokom EIA/ESIA: EIA/ESIA proces treba da uključi učesće javnosti i zainteresovanih strana u skladu sa odredbama procedura za sprovođenje EIA u Crnoj Gori, propisanih Zakonom o EIA	Usaglašenost sa zakonskim i EBRD odredbama. Osigurati informisanost lokalne zajednice o prijedlogu Projekta i dati priliku za uključivanje prijedloga za mjere ublažavanja. Smanjen rizik po reputaciju.	Odgovornost: DzS CG Resursi: ESHS resursi odgovorni za uključivanje zainteresovanih strana/upravljanje socijalnim pitanjima; vrijeme potrebno ekspertima da zainteresovanim stranama predstave detaljan plan ublažavanja posljedica.	2013 EIA: Faza planiranja projekta	Dokumentovan i implementiran SEP EIA Dozvola od strane nadležnog organa. Dokumentovan izvještaj sa javne rasprave tokom EIA Obezbjediti ažuriranje AESR za EBRD.
2.20	ZZR 10: Objavljivanje informacija i uključivanje zainteresovanih strana	Mehanizam za podnošenje žalbi Razviti formalni mehanizam za podnošenje žalbi od strane zainteresovanih strana.	Poboljšani odnosi zajednice / zainteresovanih strana.	Odgovornost: DzS CG Resursi: ESHS resursi odgovorni za uključivanje zainteresovanih strana.	2013 EIA: Faza planiranja projekta	Dokumentovan i implementiran mehanizam podnošenja žalbi Obezbjediti ažuriranje žalbi zajednice i zainteresovanih strana u AESR za EBRD.
3. PROJEKTNNA FAZA NABAVKE: (neke aktivnosti nastavljaju se u fazi izgradnje)						
3.1	ZZR 1: Procjena životne sredine i socijalnog aspekta	Sistem upravljanja životnom sredinom i socijalnim pitanjima (ESMS): Uspostaviti i implementirati Sistem upravljanja životnom sredinom i socijalnim pitanjima za izgradnju puta koji treba da uključi (ali da time ne	Oogovarajuće upravljanje, nadzor i rješavanje svih pitanja vezanih sa životnu	Odgovornost: tokom faze izgradnje: Izvođač;	ESMS i CESMMP: Prije početka izgradnje (tokom	ESMS i CESMMP. Obezbjediti ažuriranje

Br	EBRD ZZR/ Regulatorni zahtjevi/najbolja praksa	Ekološke/Socijalne aktivnosti	Ekološki/Socijalni Rizici/koristi	Potrebne investicije/Resursi/odgovornosti	Ciljani datum do kraja godine/ Projektna faza	Cilj/ parametar za evaluaciju uspješnosti implementacije
	i upravljanje ISO 14001 (ili neki drugi međunarodno priznati standard)	bude ograničen): ▪ Izradu Plana upravljanja i monitoringa životne sredine i socijalnih pitanja (CESMMP): <i>uključujući mjere ublažavanja za posebne stavke kao što su: Minimiziranje uticaja na zaštićenu zonu NP Biogradska Gora; na floru i faunu; prašine/buke u okviru Lubnice; podzemnih i površinskih voda, relacije u okviru zajednice, itd.</i> <i>(U okviru faze rada biće razvijen Operativni plan upravljanja i monitoringa životne sredine i socijalnih pitanja (OESMMP) (vidjeti ispod))</i>	sredinu i socijalni aspekt, uticaje i poboljšanja u vezi sa Projektom.	Resursi: određeni ESHS resursi zahtjevani su od strane Izvođača Troškovi pripreme i ESMS/CESMMP/OESMMP.	projektne faze nabavke) (implementacija tokom izgradnje)	AESR o implementaciji za potrebe EBRD-ja.
3.2	ZZR 4: Zdravlje zajednice, bezbjednost i sigurnost	Monitoring odnosa u zajednici CESMMP i Plan uključenosti zainteresovanih strana (SEP) treba da opišu parametre i procese monitoringa odnosa u zajednici, naročito u relaciji sa upravljanjem pitanjima/problemima postavljenim od strane lokalne zajednice.	Oogovarajuće upravljanje, monitorin i rješavanje uticaja projekta i zabrinutosti lokalne zajednice u vezi sa Projektom.	Odgovornost: SEP (i faza planiranja projekta) DzS CG je odgovorna, CESMP; Izvođač; Resursi: Određeni ESHS resursi zahtjevani su od strane Izvođača i DzS	Uspostaviti u okviru CESMMP, prije početka izgradnje. Tokom projektne faze nabavke	Dokumentovani parametri monitoringa odnosa zajednice u okviru CESMMP i SEP Obezbjediti ažuriranje AESR o implementaciji za EBRD.
3.3	ZZR 2: Rad i uslovi rada	Nabavka: Metode sklapanja ugovora i tenderska dokumentacija za izgradnju puta treba da budu u skladu sa EBRD praksama javne nabavke (npr. tenderska dokumentacija na osnovu ugovora je u skladu i/ili sa ZZR 2 zahtjevima za realizaciju)	Uklađenost sa EBRD zahtjevima o standardima i uslovima za radnu snagu.	Odgovornost: DzS CG (i Konsultant <i>Ukoliko je osigurao pružanje podrške javnim nabavkama</i>) Resursi: Interni resursi i može biti potrebna podrška eksternog konsultanta za javne nabavke.	2013 Tokom projektne faze nabavke	Tender / Uspostavljeni ugovori koji su u skladu sa odredbama PR2. Izveštaj o napretku AESR za EBRD.
3.4	ZZR 2: Rad i uslovi rada Zakon o bezbjednosti na radu	Zdravlje i bezbjednost na radu: Izvođač će uspostaviti Zdravstveni i bezbjednosni plan kao dio OHS sistema upravljanja u skladu sa OHSAS 18001 i IFC Generalnim EHS smjernicama (2007). Uslovima u okviru ugovora potrebno je osigurati da svi podizvođači poštuju Zdravstveni i bezbjednosni plan i OHS sistem upravljanja.	Poboljšan zdravstveni i bezbjednosni učinak i bezbjedno radno okruženje za radnu snagu (trajno i ugovor/izvođač i podizvođač).	Odgovornost: Izvođač Resursi: Određeni ESHS	Plan mora biti odobren prije početka izgradnje: Tokom projektne faze nabavke (implementacija tokom faze izgradnje)	Dokumentovan Zdravstveni i bezbjednosni plan Obezbjediti ažuriranje AESR o implementaciji za EBRD.
3.5	ZZR 2: Rad i uslovi rada Zakon o radu (br. 59/ 2011)	Kadrovska politika: Kadrovska politika mora biti pripremljena i implementirana od strane Izvođača: treba da sadrži odredbe zabrane korištenja rada djece i prisilnog rada, i da uključi prava za ne-zaposlene radnike (u skladu sa Konvencijom o zdravlju i bezbjednosti na na radu i EBRD zahtjevima).	Efikasno upravljanje kadrovskom politikom i radnom snagom. Poboljšanje relacije poslodavac-radnik.	Odgovornost: Izvođač Resursi: Kadrovski resursi.	Kadrovske politike moraju biti uspostavljene i odobrene prije početka izgradnje: Tokom projektne faze nabavke (implementacija tokom faze	Dokumentovana i implementirana kadrovska politika. Obezbjediti ažuriranje AESR o implementaciji za EBRD.

Br	EBRD ZZR/ Regulatorni zahtjevi/najbolja praksa	Ekološke/Socijalne aktivnosti	Ekološki/Socijalni Rizici/koristi	Potrebne investicije/Resursi/odgovornosti	Ciljani datum do kraja godine/ Projektna faza	Cilj/ parametar za evaluaciju uspješnosti implementacije
					izgradnje)	
3.6	ZZR 4: Zdravlje zajednice, bezbjednost i sigurnost Nacionalna strategija za vanredne situacije	Plan spremnosti i odgovora na vanredne situacije (EPRP) za izgradnju: Plan spremnosti i odgovora na vanredne situacije potrebno je pripremiti za fazu izgradnje Projekta u skladu sa crnogorskim odredbama (npr. kao što je sadržano u Nacionalnoj strategiji za vanredne situacije i drugim zakonima/pravilnicima u Crnoj Gori).	Usaglašenost sa zakonskim zahtjevima i Nacionalnom strategijom za upravljanjem rizicima. Sprečavanje i minimizovanje rizika po radnike i lokalnu zajednicu.	Odgovornost: DzS CG Resursi: Interni resursi i eksterni tehnički konsultanti.	Plan mora biti odobren prije početka izgradnje: Tokom projektne faze nabavke Faza izgradnje ¹²	Dokumentovan i implementiran EPRP.
4. PROJEKTNA FAZA IZGRADNJE:						
4.1	ZZR 1: Procjena životne sredine i socijalnog aspekta i upravljanje Zakon o uređenju prostora i izgradnji objekata	Pribavljanje i poštovanje dozvola i odobrenja Pribaljanje, poštovanje i održavanje svih neophodnih dozvola/odobrenja za životnu sredinu, socijalna pitanja i zdravlje i bezbjednost, za izvođačke radove.	Usaglašenost sa zakonskim i EBRD odredbama.	Odgovornost: Izvođač (uključujući usaglašenost sa dozvolama/odobrenjima dobijenim od strane DzS CG tokom faze planiranja Projekta) Resursi: Određeni ESZB (ESHS) resursi traženi od strane Izvođača.	Faza izgradnje	Odobrenje dozvole/dozvola od strane nadležnog ministarstva/organa
4.2	ZZR 2: Rad i uslovi rada Proces i standardi smještaja radnika: Smjernice napomene od IFC i EBRD: Avgust 2009.'	Smještaj radnika: Uslovi smještaja radnika treba da budu riješeni od strane Izvođača i u zavisnosti od broja i porijekla, može postojati potreba za formiranjem kampova za smještaj. Svi smještajni kapaciteti treba da ispunjavaju minimum odredbi datih u smjernicama: Proces i standardi smještaja radnika: Smjernice - napomene od IFCija i EBRDija: avgust 2009.'	Poboljšana dobrobit radnika i relacija poslodavac-radnik.	Odgovornost: Izvođač Resursi: ESHS resursi: Kapitalni troškovi za komunalije/smještaj radnika/ustanove za zdravstveno zbrinjavanje (prema potrebi)	Faza izgradnje	Ažuriranje strategije smještaja radnika i implementacije u AESR Smještaj radnika uspostavljen u skladu sa EBRD standardima.
4.3	ZZR 2: Rad i uslovi rada	Ponašanje radnika/opšte odredbe: Izvođač će implementirati mjere upravljanja potencijalnim uticajima dolaska i boravka radnika na lokalno područje, uključujući opšte mjere, zdravstveni nadzor, kod ponašanja radnika, itd. - ovo će biti proporcionalno broju radnika koji Projekat bude zahtijevao.	Dobri odnosi sa lokalnom zajednicom i smanjenje rizika od tenzija u zajednici. Upravljanje rizikom po reputaciju.	Odgovornost: Izvođač Resursi: Kadrovski i ESHS resursi.	Faza izgradnje	Dokumentovan i implementiran kod ponašanja. Ažuriranje o žalbama lokalne zajednice na ponašanje radnika treba da bude uključeno u AESR za EBRD.

¹²Plan mora biti uspostavljen i odobren prije početka izgradnje.

Br	EBRD ZZR/ Regulatorni zahtjevi/najbolja praksa	Ekološke/Socijalne aktivnosti	Ekološki/Socijalni Rizici/koristi	Potrebne investicije/Resursi/odgovornosti	Ciljani datum do kraja godine/ Projektna faza	Cilj/ parametar za evaluaciju uspjeha implementacije
4.4	ZZR 2: Rad i uslovi rada	Mehanizam podnošenja žalbi: Izvođač će razviti i implementirati mehanizam podnošenja žalbi za radnike (i njihove organizacije ukoliko je to primjenljivo npr. podizvođače) u skladu sa PR2 paragraf 18) omogućiti pojedincima/grupama da izraze različite zabrinutosti vezane za radno mjesto.	Poboljšana kadrovska politika i upravljanje radnom snagom. Poboljšani odnosi poslodavac-radnik.	Odgovornost: Izvođač Resursi: Kadrovski resursi.	Faza izgradnje	Dokumentovan i implementiran mehanizam podnošenja žalbi
4.5	ZZR 2: Rad i uslovi rada	Angažovanje lokalne radne snage: Izvođač treba da u kadrovsku politiku uključi: i) oglašavanje za radna mjesta na lokalnom nivou, ii) podsticanje i privlačenje lokalne radne snage da konkuriše za radna mjesta, i iii) prioritet zapošljavanja lokalne radne snage kada je to opravdano i praktično.	Lokalne ekonomske koristi.	Odgovornost: Izvođač Resursi: Kadrovski resursi.	Faza izgradnje	Dokumentovana i implementirana kadrovska politika.
4.6	ZZR 3: Zagađanje, sprečavanje i smanjenje Zakon o upravljanju otpadom	Kontrola zagađenja tokom izgradnje (rijeka Jelovica): Izvođač treba da osigura poštovanje procedura u skladu sa CESMP, za smanjenje rizika od zagađenja rijeke Jelovice (i ostalih voda u blizini izvođenja radova).	Zaštita površinskih i podzemnih voda.	Odgovornost: Izvođač Resursi: ESHS resursi	Faza izgradnje	Dokumentovane i implementirane procedure. CESMMP procedure potrebne za izvještavanje relevantnoj instituciji za životnu sredinu o bilo kom akcidentnom ispuštanju zagađujućih materija.
4.7	ZZR 4: Zdravlje zajednice, bezbjednost i sigurnost	Inicijativa za bezbjednost puta u lokalnoj zajednici: DzS CG treba da sprovede inicijativu bezbjednosti puta kao dio uključivanja zainteresovanih strana lokalnih zajednica duž trase (i naročito osjetljivih kategorija ovih malih zajednica; kao što su djeca, uglavnom u Lubnicama).	Smanjiti rizik pojave nezgoda.	Odgovornost: Služba za bezbjednost saobraćaja Resursi: Interni resursi.	Faza izgradnje	Sprovedena inicijativa za bezbjednost puta u lokalnoj zajednici.
4.8	ZZR 4: Zdravlje zajednice, bezbjednost i sigurnost Nacionalna strategija za vanredne situacije	Plan spremnosti i odgovora na vanredne situacije (EPRP) za fazu rada: Plan spremnosti i odgovora na vanredne situacije potrebno je pripremiti za operativnu fazu Projekta u skladu sa crnogorskim odredbama (npr. kao što je sadržano u Nacionalnoj strategiji za vanredne situacije i drugim zakonima/pravilnicima u Crnoj Gori).	Usaglašenost sa zakonskim odredbama i nacionalnom strategijom za upravljanje rizicima. Sprečavanje i minimiziranje rizika po radnike i lokalnu zajednicu.	Odgovornost: Služba za bezbjednost saobraćaja Resursi: Interni resursi i eksterni tehnički konsultanti.	Faza rada ¹³	Dokumentovan i implementiran EPRP.
4.9	ZZR 6: Očuvanje biodiverziteta i održivo upravljanje prirodnim resursima	Invazivne/Strane/Štetne vrste: Tokom izgradnje uspostaviti procedure za bezbjedno uklanjanje i sprečavanje širenja štetnih i invazivnih biljnih vrsta i sprečavanje oslobađanja ili uvođenja stranih (ne-domaćih) vrsta.	Usaglašenost sa zakonskim odredbama. Izbjegavanje, minimizovanje i ublažavanje uticaja na	Odgovornost: Izvođači Resursi:	Faza izgradnje	Uspostavljena i dokumentovana procedura. Izveštaj o napretku u

¹³ Plan za fazu rada mora biti uspostavljen i odobren prije funkcionisanja puta (uključujući otvaranje tunela)

Br	EBRD ZZR/ Regulatorni zahtjevi/najbolja praksa	Ekološke/Socijalne aktivnosti	Ekološki/Socijalni Rizici/koristi	Potrebne investicije/Resursi/odgovornosti	Ciljani datum do kraja godine/ Projektna faza	Cilj/ parametar za evaluaciju uspješnosti implementacije
	Zakon o zaštiti prirode		biodiverzitet.			AESR za EBRD.
4.10	ZZR 8: Kulturno nasljeđe	(Resursi arheološkog i kulturnog nasljeđa) Procedura u slučaju pronalaska: Uspostaviti procedure u slučaju pronalaska za period izgradnje (ipak, predviđen je mali rizik slučajnog pronalaska duž trase)	Čuvanje i minimiziranje rizika za arheološke ostatke.	Odgovornost: Izvođač Resursi: ESHS resursi	Faza izgradnje	Dokumentovana procedura. Izveštaj o napretku AESR za EBRD.
4.11	ZZR 1: Procjena životne sredine i socijalnog aspekta i upravljanje ISO 14001 (ili neki drugi međunarodno priznati standard)	Sistem upravljanja životnom sredinom i socijalnim pitanjima (ESMS): Uspostaviti i implementirati Sistem upravljanja životnom sredinom i socijalnim pitanjima za funkcionisanje puta koji treba da uključi (ali da time ne bude ograničen): ▪ Izradu Plana upravljanja i monitoringa životnom sredinom i socijalnim pitanjima za rad puta (OESMMP): <i>uključujući upravljanje i održavanje pejzaža; monitoring sudara sa životinjama; površinske vode, itd.</i>	Oogovarajuće upravljanje, nadzor i rješavanje svih pitanja vezanih sa životnu sredinu i socijalni aspekt, uticaje i poboljšanja u vezi sa Projektom.	Odgovornost: Faza rada: DzS CG Resursi: Odgovarajući ESHS je zahtijevan od strane DzS CG. Troškovi pripreme i ESMS/CESMMP/OESMMP.	DzS CG treba da pripremi OESMMP prije početka operativnog dijela projekta. Implementacija tokom faze rada.	Dokumentovan OESMMP Obezbjediti ažuriranje AESR o implementaciji za EBRD.
4.12	ZZR 4: Zdravlje zajednice, bezbjednost i sigurnost	Monitoring odnosa u zajednici: OESMMP treba da opiše parametre i procese monitoringa odnosa u zajednici, naročito u relaciji sa upravljanjem pitanjima/problemima postavljenim od strane lokalne zajednice.	Oogovarajuće upravljanje, monitoring i rješavanje uticaja projekta i zabrinutosti lokalne zajednice u vezi sa Projektom.	Odgovornost: OESMMP: DzS CG Resursi: Određeni ESHS resursi zahtijevani su od strane Izvođača i DzS CG	Uspostaviti u okviru OESMMP, prije početka rada. Implementacija tokom faze rada.	Dokumentovani parametri monitoringa odnosa u zajednici u okviru OESMMP. Obezbjediti ažuriranje AESR o implementaciji za EBRD.
5. PROJEKTNA FAZA RADA:						
5.1	ZZR 1: Procjena životne sredine i socijalnog aspekta i upravljanje Zakon o uređenju prostora i Izgradnja stuktura	Pribavljanje i poštovanje dozvola i odobrenja: Pribavljanje, poštovanje i održavanje svih neophodnih dozvola/odobrenja za životnu sredinu, socijalna pitanja i zdravlje i bezbjednost, za rad na predmetnom putu Projekta.	Usaglašenost sa zakonskim i EBRD odredbama.	Odgovornost: DzS CG Resursi: Određeni ESZB (ESHS) resursi traženi od strane DzS CG	Faza rada	Odobrenje dozvole/dozvola od strane nadležnog ministarstva/organa